

Latvijas atmiņas institūciju
dati digitālajā telpā:
vienojot kultūras mantojumu

Nr. Izp-2019/1-0365

FLPP
FUNDAMENTĀLO UN
LIETIŠĶO PĒTĪJUMU
PROJEKTI

Rekomendācijas

**Latvijas izdevējdarbības statistikas datu bagātināšanai
ar citiem Latvijas Nacionālās bibliotēkas datiem**

LNB Bibliogrāfijas institūts

Rīga, 2022

Darba grupa Latvijas Nacionālajā bibliotēkā:

Mārīte Apenīte, nacionālā tēzaura eksperte
Ilva Āķe, nacionālās bibliogrāfijas eksperte
Emīls Boltris, Informācijas sistēmu nodaļas vadītājs
Ilona Dukure, Turpinājumizdevumu nodaļas vadītāja
Ansis Garda, Krājuma veidošanas nodaļas vadītājs
Maira Kreislere, Datu un zināšanu pārvaldības nodaļas vadītāja
Iveta Kurme, Bibliotēku informācijas sistēmu sektora vadītāja
Rita Legzdaine, UDK eksperte
Gunta Lodziņa, izdevējdarbības statistikas speciāliste
Gita Mikuda, turpinājumizdevumu eksperte
Anita Rašmane, datu modeļu eksperte
Jogita Sauka, autoritatīvo datu eksperte
Eduards Skvireckis, datu pārvaldības attīstības vadītājs
Elza Ungure, izdevējdarbības eksperte

Šo pētījumu finansējusi Latvijas Zinātnes padome, projekts “Latvijas atmiņas institūciju dati digitālajā telpā: vienojot kultūras mantojumu”, projekta Nr. lzp-2019/1-0365

© LNB Bibliogrāfijas institūts, 2022

ISBN 978-9934-610-29-5

DOI: <https://doi.org/10.52197/THWQ1948>

Satura rādītājs

Anotācija.....	2
Abstract.....	3
Lietotie saīsinājumi	4
Ievads.....	5
Tiesiskais regulējums	6
Tiesiskais regulējums – izdevējdarbības statistika	6
Tiesiskais regulējums – nacionālā bibliogrāfija	6
Atbildības par izdevējdarbības statistiku un nacionālo bibliogrāfiju	6
Izdevējdarbības statistikas datu pieejamība un aptvērums	7
Izdevējdarbības statistikas veidošana – esošā situācija	7
Dati par personām, institūcijām u.c.	8
UDK un priekšmeti.....	9
Monogrāfijas tipa izdevumi.....	9
Periodiskie izdevumi	10
Izdevumu veidu saskaņotība.....	11
Izdevējdarbības statistikas datu paplašināšana ar datiem, kas nav LNB rīcībā.....	11
SVID analīze.....	13
Priekšlikumi.....	14
Nepieciešamie resursi priekšlikumu realizēšanai	16
Pielikums Nr. 1	17
Pielikums Nr. 2.....	28

Anotācija

Rekomendācijās Latvijas Nacionālās bibliotēkas speciālisti identificē esošās problēmas izdevējdarbības statistikas datu veidošanā – gan esošajās darba plūsmās, gan datu kvalitātes un pēc iespējas plašāka datu aptvēruma nodrošināšanā, t.sk. ņemot vērā standartu ISO 9707 “Informācija un dokumentācija – Statistika par grāmatu, laikrakstu, periodisko izdevumu un elektronisko izdevumu izdošanu un izplatīšanu”.

Noslēgumā apkopoti secinājumi un rekomendācijas, kā, uzlabojot esošās darba plūsmas, veicot datu vienādošanu un pilnveidojot informācijas sistēmu sadarbību, nodrošināt plašāku datu atkārtotu izmantošanu un augstāku kvalitāti. Ievērojot un īstenojot sniegtās rekomendācijas, tiktu pilnveidoti LNB sniegtie pakalpojumi nozares speciālistiem, pētniekiem, politikas plānotājiem u.c. interesentiem, kuri izmanto izdevējdarbības statistikas datus gan Latvijas, gan starptautiskā mērogā, t.sk. veicot to salīdzināšanu ar citu valstu datiem par izdoto grāmatu u.c. izdevumu skaitu, tirāžu, to autoriem u.tml.

Abstract

In the recommendations, the specialists of the National Library of Latvia identify problems existing in publishing statistics creation – both in current workflows as well as in ensuring data quality and coverage, taking into account ISO 9707 “Information and documentation – Statistics on the production and distribution of books, newspapers, periodicals and electronic publications”.

Recommendations end with a summary of conclusions and recommendations for ensuring data reuse and improved data quality by improving existing workflows through data unification and interoperability of information systems. Implementation of these recommendations would benefit the services provided by the National Library of Latvia to industry experts, researchers, policymakers and other parties who use publishing statistics in Latvia or internationally in comparative analysis of the number of published titles, size of print runs/circulation, authors etc.

Lietotie saīsinājumi

ATS – Atsauču datu risinājums

BI – Latvijas Nacionālās bibliotēkas Bibliogrāfijas institūts

CSP – Centrālā statistikas pārvalde

DOM – Digitālo objektu pārvaldības sistēma

ID – identifikators

Kopkatalogs – Valsts nozīmes bibliotēku kopkatalogs (informācijas sistēma ALEPH)

LGA – Latvijas Grāmatizdevēju asociācija

LNB – Latvijas Nacionālā bibliotēka

NBA02 – Nacionālās bibliogrāfijas monogrāfiju un turpinājumi izdevumu datubāze (informācijas sistēma ALEPH)

Pārskats – Pārskats par izdevējdarbību

Portāls – LNB portāls izdevējiem

UDK – Universālā decimālā klasifikācija

Ievads

Pēc Latvijas neatkarības atjaunošanas, pārejot uz tirgus ekonomiku, Latvijas izdevējdarbībā notikušas būtiskas izmaiņas (mainījies izdevējdarbības produkcijas apjoms, izdevējdarbības formas, izdevēji kļuvuši daudzveidīgāki, izdevumus izdodot komercizdevējiem, valsts un pašvaldību institūcijām, nevalstiskajām organizācijām, autorizdevējiem u.c.), kas rada izaicinājumus izdevējdarbības statistikas apkopošanā. Vienlaikus, attīstoties informācijas tehnoloģijām, rodas jaunas iespējas datu veidošanā, izmantojot automatizētus risinājumus un radot iespējas datu atkārtotai izmantošanai. Arī izdevējdarbības statistikas datu lietotāju (politikas plānotāju, pētnieku u.c.) vajadzības pēc specifiskiem datiem par izdevējdarbību pieaug, līdz ar to nepieciešams izvērtēt līdzšinējo izdevējdarbības statistikas veidošanas praksi, piedāvājot risinājumus, kā uzlabot izdevējdarbības statistikas veidošanas darba plūsmas, kā nodrošināt statistikas kvalitāti un bagātināšanu ar citiem datiem.

Tiesiskais regulējums

Tiesiskais regulējums – izdevējdarbības statistika

Saskaņā ar Ministru kabineta noteikumu Nr. 436 “Latvijas Nacionālās bibliotēkas nolikums” punktu Nr. 3.16. LNB “veido valsts statistiku par bibliotēku darbību un izdevējdarbību”.

LNB ir statistikas iestāde, kas nodrošina oficiālo statistiku par izdevējdarbību Latvijā, ievērojot Statistikas likumu, apkopojot oficiālo statistiku par izdevējdarbību Latvijā un datus iesniedzot CSP.

Saskaņā ar Ministru kabineta noteikumiem Nr. 281 “Noteikumi par izdevējdarbības pārskata oficiālās statistikas veidlapas paraugu un veidlapas aizpildīšanas un iesniegšanas kārtību” izdevējam jāiesniedz pārskats par izdevējdarbību. Arī Obligāto eksemplāru likuma 6. panta 4. daļā noteikts, ka izdevējs reizi sešos mēnešos LNB iesniedz pārskatu par iepriekšējos sešos mēnešos izdotajiem izdevumiem. No pārskatiem par izdevējdarbību LNB iegūst datus par izdevumu tirāžu un papildtirāžu, kā arī periodisko izdevumu numuru skaitu gadā.

Tiesiskais regulējums – nacionālā bibliogrāfija

LNB atbild par nacionālās bibliogrāfijas attīstību valstī, kā arī organizē un veido Latvijas bibliotēku kopkatalogu sistēmu, lai nodrošinātu lietotājus ar ziņām par visiem valstī esošajiem informācijas resursiem (likuma “Par Latvijas Nacionālo bibliotēku” 6. pants).

Ministru kabineta noteikumu Nr. 436 “Latvijas Nacionālās bibliotēkas nolikums” punktā Nr. 3.4. noteikts, ka LNB “organizē un koordinē bibliotēku krājumu atspoguļošanu elektroniskajos kopkatalogos, nodrošina bibliogrāfiskās kvalitātes kontroli valstī.” Savukārt punktā Nr. 3.6. noteikts, ka LNB “veido kārtējās nacionālās bibliogrāfijas datubāzes, sastāda un publicē bibliogrāfiskos rādītājus un koordinē retrospektīvās nacionālās bibliogrāfijas darbu valstī”.

**Saskaņā ar Latvijas Republikas normatīvajiem aktiem LNB ir mandāts veidot
oficiālo statistiku par izdevējdarbību Latvijā, kā arī nacionālo bibliogrāfiju
kopumā**

Atbildības par izdevējdarbības statistiku un nacionālo bibliogrāfiju

Atbildība par datu veidošanu un to attīstību ir sadalīta starp vairākām LNB struktūrvienībām:

1. BI Krājuma veidošanas nodaļa – atbild par izdevējdarbības statistikas veidošanu un attīstību;
2. BI Datu un zināšanu un pārvaldības nodaļa – atbild par nacionālās bibliogrāfijas attīstību kopumā un monogrāfiju, turpinājumi izdevumu un nošu izdevumu indeksēšanu – UDK indeksu piešķiršanu un priekšmetošanu;
3. BI Datu veidošanas nodaļa – atbild par nacionālās bibliogrāfijas veidošanu monogrāfijām;

4. BI Turpinājumi izdevumu nodaļa – atbild par nacionālās bibliogrāfijas veidošanu turpinājumi izdevumiem;
5. Citas LNB struktūrvienības Speciālo krājumu departamentā – atbild par nacionālās bibliogrāfijas veidošanu speciālo veidu izdevumiem – kartogrāfiskajiem materiāliem, nošu izdevumiem, audiovizuālajiem materiāliem, attēlizdevumiem un sīkiespieddarbiem.

Lai nodrošinātu pēc iespējas veiksmīgāku izdevējdarbības statistikas datu veidošanu un attīstību, izdevējdarbības statistikas dati ir jāuztver kā daļa no nacionālās bibliogrāfijas

Izdevējdarbības statistikas datu pieejamība un aptvērums

LNB piedāvā lietotājiem šādus datus par izdevējdarbību Latvijā:

1. Oficiālās statistikas dati par izdevējdarbību Latvijā (laikrinda no 1990. gada), kas pieejami Oficiālās statistikas portālā:
 - Grāmatu un brošūru, žurnālu un laikrakstu izdošana;
 - Izdoto grāmatu un brošūru sadalījums pēc literatūras veidiem;
 - Izdoto grāmatu un brošūru sadalījums pēc valodām.Oficiālās statistikas dati par izdevējdarbību pieejami arī LNB tīmekļa vietnē;
2. Ikgadējs krājums “Latvijas izdevējdarbības statistika” (iepriekšējais nosaukums – “Latvijas prese”), kurā pieejama vispārīga informācija par izdevumu skaitu un to tirāžām apkopotā veidā, ieskaitot diagrammas u.c. veida informāciju;
3. Datu masīvs pētniecībai par izdevējdarbību Latvijā, sākot no 1991. gada, kurā pieejama plaša informācija par izdevumiem neapkopotā veidā, izņemot izdevumu tirāžas, kas tiek uzskatīta par ierobežotas pieejamības informāciju.

LNB veidotie dati par izdevējdarbību Latvijā ir salīdzinoši plaši. Atbilstoši labajai praksei izdevējdarbības pētniecībai pieejams datu masīvs ar iespēju veikt nepieciešamo datu atlasī

Izdevējdarbības statistikas veidošana – esošā situācija

Oficiālās statistikas dati par izdevējdarbību Latvijā tiek veidoti LNB portālā izdevējiem.

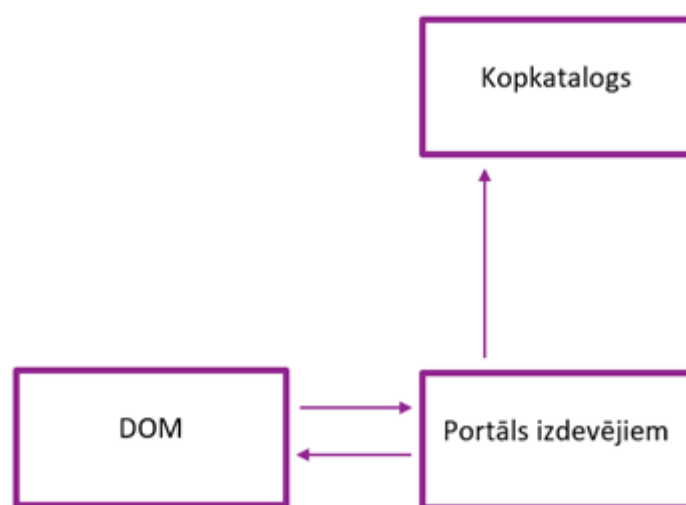
Portāls ir LNB e-pakalpojumu sistēma Latvijas izdevējiem. Portāls kalpo kā platforma izdevēju komunikācijai ar LNB, nodrošinot iespēju pieteikt starptautiskos standartnumurus (ISBN, ISSN, ISMN), saņemt UDK indeksu un autorzīmi, saņemt un lejupielādēt ISSN svītrkodu, iesniegt tiešsaistes publikācijas obligāto eksemplāru, iesniegt Pārskatu, kā arī izveidot rēķinu pakalpojumu apmaksai.

Reģistrējoties Portālā, izdevējam jānorāda dati par sevi (nosaukums, reģistrācijas numurs vai personas kods, adrese, e-pasts u.c.).

Lai saņemtu kādu no minētajiem pakalpojumiem, izdevējam jānorāda pamatinformācija par izdevumu – autors, redaktors vai sastādītājs; nosaukums; apakšnosaukums; valoda u.c. dati atkarībā no pieprasītā pakalpojuma.

Kad LNB tiek saņemti grāmatas vai cita izdevuma, izņemot periodiskos izdevumus, obligātie eksemplāri, balstoties uz izdevēja pieteikumā norādītajiem datiem, tiek veidots minimālais bibliogrāfiskais ieraksts, izdevējdarbības statistikas dati, kā arī fiksēta informācija par obligāto eksemplāru piegādātāju, eksemplāru skaitu, cenu u.tml. Jāuzsver, ka minimālais bibliogrāfiskais ieraksts un izdevējdarbības statistikas dati tiek veidoti vienā Portāla ierakstā, ņemot vērā to, ka daļa datu, kas ietverami gan minimālajā bibliogrāfiskajā ierakstā, gan izdevējdarbības statistikā, ir identiski, piemēram, autors, nosaukums u.c.

Portālā veidotie tiešsaistes publikāciju minimālie bibliogrāfiskie ieraksti tiek eksportēti uz DOM, pēc tam Portāla ierakstu automatizēti papildinot ar DOM ID, un uz Kopkatalogu, kurā top pilnīgs bibliogrāfiskais ieraksts, savukārt izdevumu fiziskajos nesējos minimālie bibliogrāfiskie ieraksti tiek eksportēti tikai uz Kopkatalogu (skat. attēlu Nr. 1).

Attēls Nr. 1. Esošā Portāla sadarbība ar citām informācijas sistēmām.

Lai arī ir īstenota Portāla sadarbība ar citām informācijas sistēmām, pašreizējā veidolā tā nav attiecināma uz izdevējdarbības statistikas datu veidošanu un bagātināšanu.

Esošā Portāla sadarbība ar DOM (divvirzienu) un Kopkatalogu (vienvirziena) nenodrošina izdevējdarbības statistikas datu bagātināšanu

Papildus iepriekš minētajam Portālā ir nodrošināta Pārskata iesniegšana. Ja izdevējs ir savlaicīgi iesniedzis izdevumu obligātos eksemplārus, tad, pienākot Pārskata iesniegšanas laikam, izdevējam Pārskata iesniegšanas sadaļā tiek atrādīti visi izdevumi, par kuriem jānorāda tirāža, līdz ar to Pārskata sagatavošana ir maksimāli automatizēta – nepieciešams norādīt tikai datus par izdevumu tirāžu un periodisko izdevumu numuru skaitu gadā, kas ir būtiska izdevējdarbības statistikas informācija.

Lai apkopotu izdevējdarbības statistikas datus, dati tiek eksportēti .xlsx formātā.

Dati par personām, institūcijām u.c.

Portālā veidotie dati par personām (piemēram, autoriem) u.c. ir nekontrolēti – veidojot datus par personām, tie tiek ievadīti manuāli (pieraksta formāts: Uzvārds, Vārds) un netiek

sasaistīti ar kontrolētu ierakstu par personu (ne iekšēju Portāla vārdnīcu, ne ārēju vārdnīcu). Tādējādi esošajos izdevējdarbības statistikas datos divas vai vairākas personas ar vienādu vārdu un uzvārdu (piemēram, Jānis Bērziņš) nav iespējams identificēt, tās atšķirot vienu no otras, savukārt Kopkataloga un NBA02 ierakstos vairumā gadījumu dati par personām un institūcijām ir kontrolēti, jo veikta to sasaiste ar informācijas sistēmas ALEPH Autoritatīvo datubāzi.

Portālā veidotie dati par personām ir nekontrolēti

Līdz ar to ir nepieciešama Portāla sasaiste ar ATS, lai nodrošinātu kontrolētus datus par personām, institūcijām u.c. Pretējā gadījumā, izdevējdarbības statistikas datos vēloties atlasīt datus, piemēram, par konkrētu autoru, LNB nevar nodrošināt datu kvalitāti. Tādēļ izdevējdarbības statistikas datos jāattēlo atbilstoša vērtība, ieskaitot ATS ID, personu gadījumā – uzvārds, vārds, dzimšanas gads, miršanas gads un ATS ID.

UDK un priekšmeti

Izdevējdarbības statistikā līdz šim izmantots specifisks tematiskais dalījums, kas neatbilst nedz ISO 9707 “Informācija un dokumentācija – Statistika par grāmatu, laikrakstu, periodisko izdevumu un elektronisko izdevumu izdošanu un izplatīšanu” rekomendācijām, nedz arī kādai konkrētai starptautiski atzītai klasifikācijas sistēmai. To nav iespējams salāgot ar bibliotēkās plaši izmantoto UDK, līdz ar to Portālā izmantotais tematikas iedalījums ir jāturpina, lai nodrošinātu datu salīdzināmību vairāku gadu ietvaros, tomēr atbilstoši ISO 9707 papildus esošajam tematiskajam iedalījumam nepieciešams izmantot UDK klasifikāciju, jaunākos datus bagātinot ar UDK pamatiedaļām, līdzīgi kā tas tiek īstenots LNB veidotajā periodiskajā izdevumā “Latvijas jaunākās grāmatas”.

Izdevējdarbības statistikā izmantotais tematiskais dalījums neatbilst ISO 9707 “Informācija un dokumentācija – Statistika par grāmatu, laikrakstu, periodisko izdevumu un elektronisko izdevumu izdošanu un izplatīšanu”

Izdevējdarbības statistikas datus ieteicams papildināt arī ar priekšmetiem, kas būtu papildu vērtība izdevējdarbības statistikas aptvērumā.

Datu imports Portālā jānodrošina tad, kad ir izveidots pilns bibliogrāfiskais ieraksts un veikta tā kvalitātes kontrole.

Monogrāfijas tipa izdevumi

Visplašākā bibliogrāfiskā informācija par nacionālajiem monogrāfijas tipa izdevumiem kopš 2017. gada ir pieejama Kopkatalogā, kurā tiek veidota nacionālā bibliogrāfija. Pēc tam, kad BI Krājuma veidošanas nodaļa Portālā ir veikusi minimālā bibliogrāfiskā ieraksta un izdevējdarbības statistikas datu izveidi, minimālais bibliogrāfiskais ieraksts tiek eksportēts uz Kopkatalogu, kur nepieciešamības gadījumā minimālais bibliogrāfiskais ieraksts tiek labots, kā arī papildināts ar citiem datiem – UDK indeksiem, priekšmetiem, aprakstošajiem datiem u.c.

Ja Kopkatalogā tiek labots minimālais bibliogrāfiskais ieraksts, dati Portālā netiek atjaunināti, jo nav īstenots datu imports no Kopkataloga

Kad Kopkatalogā ir pabeigta datu veidošana, ieraksts tiek manuāli pārbaudīts, nepieciešamības gadījumā rediģēts, tādējādi nodrošinot augstāku datu kvalitāti nekā Portālā.

Par iespējām noteiktus bibliogrāfiskā ieraksta laukus izmantot par pamatu, lai veiktu izdevējdarbības statistikas datu kvalitātes pilnveidi un bagātināšanu, skat. pielikumu Nr. 1.

Periodiskie izdevumi

Visplašākā bibliogrāfiskā informācija par nacionālajiem periodiskajiem izdevumiem ir pieejama NBA02, jo šajā datubāzē katram izdevuma gada komplektam tiek veidots atsevišķs bibliogrāfiskais ieraksts, caurskatot katru LNB saņemto periodiskā izdevuma numuru, tādā veidā maksimāli precīzi atspoguļojot informāciju par periodiskajiem izdevumiem konkrētajā kalendārajā gadā. Tomēr pašlaik NBA02 pieejamie dati par periodiskajiem izdevumiem, apkopojot izdevējdarbības statistikas datus, netiek izmantoti.

Visplašākā bibliogrāfiskā informācija par nacionālajiem periodiskajiem izdevumiem ir pieejama NBA02

Līdzīgi kā Kopkatalogā, arī Portālā par katru periodisko izdevumu ir pieejams viens kopīgs ieraksts, neveidojot atsevišķus ierakstus par katru gada komplektu. Portālā pie periodiskā izdevuma ieraksta ir iespējams pievienot katra kalendārā gada tirāžu un numuru skaitu, līdz ar to periodisko izdevumu tirāžas apkopošana ir iespējama, tomēr problēmas rada cita veida informācijas fiksēšana par katru gadu, piemēram, informācijas par periodiskumu, redaktoru u.tml., kas mēdz mainīties gadu no gada, bet, Portālā vērtības atjaunojot ar aktuālo informāciju, zūd vēsturiskās vērtības.

Ņemot vērā minētās problēmas, darba grupa rekomendē Portālā veidot 2 līmeņu ierakstus:

1. Periodiskā izdevuma kopaprakstu, tajā norādot Kopkataloga ID (šobrīd tiek īstenots);
2. Periodiskā izdevuma gada ierakstu, to piesaistot periodiskā izdevuma gada kopaprakstam un gada ierakstā norādot NBA02 ID;
3. 2 līmeņu ierakstu veidošanas daļējai automatizēšanai Portālā jānodrošina iespēja dublēt ierakstus līdzīgi kā DOM, esošā turpinājumi izdevuma gada komplekta ierakstā nospiežot pogu “Jauns gada komplekts”, kas automātiski nodublētu esošos datus, nomainot statistikas gadu uz nākamo gadu, paredzot iespēju manuāli labot vērtības visos laukos, t.sk. laukā “Izdevēja nosaukums”.

Tādējādi, īstenojot vairāku līmeņu periodisko izdevumu ierakstu veidošanu Portālā, būtu iespējams nodrošināt izdevējdarbības statistikas datu par periodiskajiem izdevumiem bagātināšanu ar datiem no NBA02.

Kā otrs variants, lai būtu iespēja nodrošināt maksimāli automatizētu izdevējdarbības statistikas datu par periodiskajiem izdevumiem bagātināšanu, ir izvirzīts priekšlikums:

1. NBA02 ierakstos norādīt Kopkataloga ID (pēc darba grupas ierosinājuma tas tiek darīts, jo svarīgi nodrošināt vienojošu unikālu identifikatoru arī starp Kopkatalogu un NBA02);
2. Balstoties uz Kopkataloga ID, kas tiek norādīts gan Portālā, gan NBA02, varētu tikt nodrošināta automatizēta datu savietojamība, papildus izmantojot Portāla lauku "Statistikas gads" un NBA02 008. lauka 07.-10. pozīciju. Par iespējām noteiktus bibliogrāfiskā ieraksta laukus izmantot par pamatu, lai veiktu izdevējdarbības statistikas datu kvalitātes pilnveidi un bagātināšanu, skat. pielikumu Nr. 1.

Tomēr vēl nepieciešama papildu izpēte, vai minēto ierosinājumu, izmantojot esošās informācijas sistēmas, ir iespējams realizēt.

Tā kā ISO 9707 "Informācija un dokumentācija – Statistika par grāmatu, laikrakstu, periodisko izdevumu un elektronisko izdevumu izdošanu un izplatīšanu" 4.3.2.5. punkts paredz statistikā norādīt periodisko izdevumu profilu/mērķauditoriju, kas šobrīd NBA02 netiek norādīta, lai gan informācijas sistēmā ALEPH ir atbilstošs lauks, darba grupa vienojas, ka turpmāk mērķauditorijas/izdevuma satura lauku NBA02 aizpildīs BI Turpinājumi izdevumu nodaļa.

Izdevumu veidu saskaņotība

Izdevējdarbības statistikas datu bagātināšana, Portālā importējot datus no Kopkataloga un NBA02, risinātu arī cita veida problēmu – izdevumu veidu jeb tipu saskaņotību, jo darba procesā tiek novērots, ka atsevišķos gadījumos atšķiras noteiktais konkrētā izdevuma veids, līdz ar to, nodrošinot datu apmaiņu, varētu novērst nesakrītības jeb darba procesā pieļautās kļūdas.

Izdevējdarbības statistikas datu paplašināšana ar datiem, kas nav LNB rīcībā

Rekomendāciju izstrādes procesā darba grupa konstatēja, ka saskaņā ar ISO 9707 "Informācija un dokumentācija – Statistika par grāmatu, laikrakstu, periodisko izdevumu un elektronisko izdevumu izdošanu un izplatīšanu" LNB rīcībā nav atsevišķu izdevējdarbības rādītāju, līdz ar to 2022. gada 15. novembrī LNB organizētā seminārā izdevējiem "Meli, lieli meli un statistika: sadarbība drošīcām un funkcionālai izdevējdarbības statistikai" tā dalībniekiem – izdevējiem – tika lūgts komentēt izdevējdarbības statistikas datu aptvēruma paplašināšanas iespējas saskaņā ar ISO 9707, statistikā iekļaujot līdz šim neesošus rādītājus par grāmatām, e-grāmatām un citiem digitāliem izdevumiem, kā arī par pašiem izdevējiem/izdevniecībām. Seminārā diskutēts par iespējām apkopot datus par:

1. Grāmatu:
 - 1.1. Vidējo pārdoto un/vai citādi izplatīto kopiju skaitu (ISO 9707 2.5.);
 - 1.2. Kopējo mazumtirdzniecībā pārdoto kopiju skaitu, izšķirot importēto ārvalstīs izdoto izdevumu kopijas un ārvalstīs pārdotās vietējā izdevuma izdevumu kopijas (ISO 9707 3.4.2.1.);
 - 1.3. Kopējo apgrozījumu no mazumtirdzniecībā pārdoto kopiju skaita, izšķirot apgrozījumu no importēto ārvalstīs izdoto izdevumu pārdošanas un apgrozījumu no ārvalstīs pārdotajiem vietējā izdevuma izdevumiem (ISO 9707 3.4.2.1.);

- 1.4. Pārdošanas vietām (norādot procentuālo sadalījumu) (ISO 9707 3.4.2.3.);
2. Periodisko izdevumu (laikrakstu, žurnālu):
 - 2.1. Pārdoto eksemplāru skaitu (ISO 9070 4.4.1.);
 - 2.2. Izplatīto eksemplāru skaitu, izšķirto tiešās pārdošanas veidā pārdoto skaitu, abonēšanas veidā pārdoto skaitu un bez maksas izplatīto skaitu (ISO 9707 4.4.2.);
3. Izdevēju:
 - 3.1. Darbinieku skaitu (norādot intervālu) (ISO 9707 6.3.1. un 6.3.2.);
 - 3.2. Apgrozījumu no pārdošanas un reklāmas (ISO 9707 6.3.2.);
4. Tipogrāfiju:
 - 4.1. Kopējo skaitu (ISO 9707 6.3.2);
 - 4.2. Darbinieku skaitu (ISO 9707 6.3.2);
 - 4.3. Saražotās produkcijas kopējo pārdošanas vērtību, izšķirot grāmatas, laikrakstus un žurnālus (ISO 9707 6.3.2);
 - 4.4. Produkcijas kopapjomu kopējā saražotā kopiju skaita izteiksmē, izšķirot grāmatas, laikrakstus un žurnālus (ISO 9707 6.3.2).

Diskutējot ar izdevējiem, konstatēts, ka LNB rīcībā trūkstošos datus apkopot
būtu sarežģīti

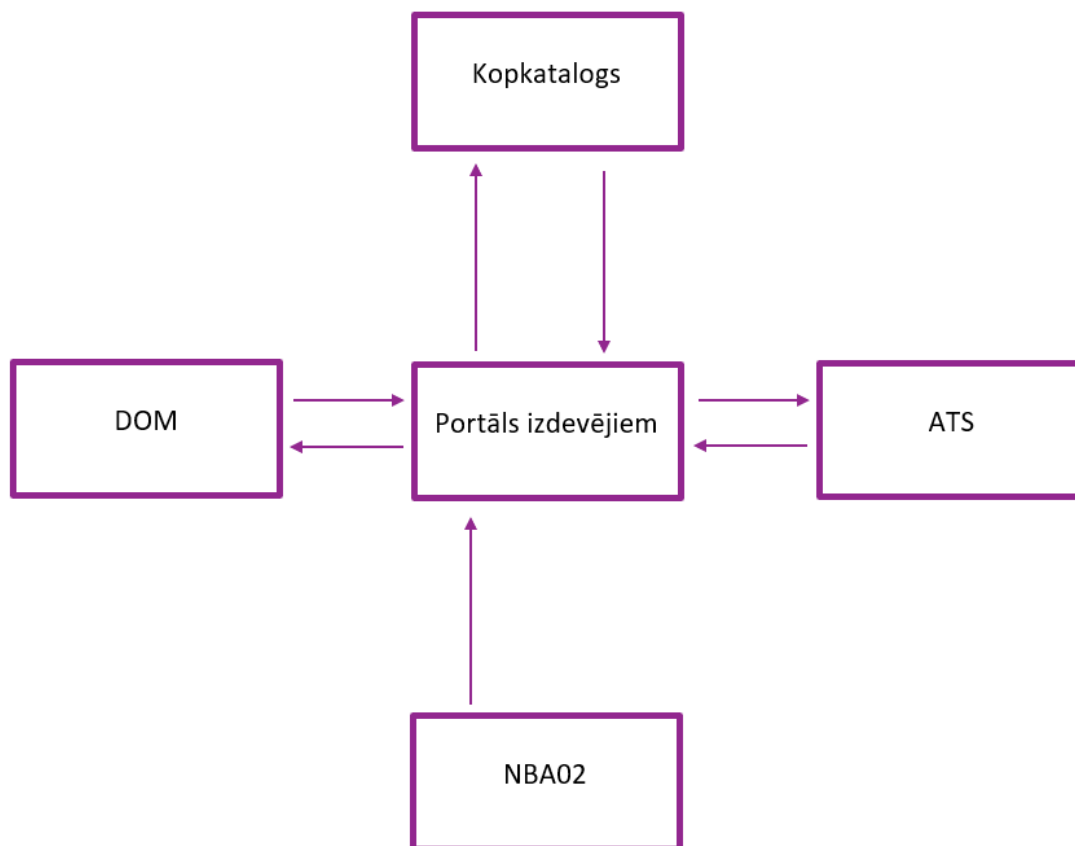
Semināra kopsavilkumu skat. pielikumā Nr. 2.

SVID analīze

Stiprās puses	Vājās puses
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Kvalitatīvi nacionālās bibliogrāfijas dati Kopkatalogā un NBA02; ▪ Kompetenti darbinieki. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Vēsturiski LNB veidotas vairākas datubāzes, atsevišķos gadījumos nenodrošinot datubāzu ierakstu sasaisti ar unikāliem identifikatoriem, līdz ar to attiecībā uz vēsturisko izdevējdarbības bagātināšanu nav piemērojami automatizēti risinājumi; ▪ Portāla tehniskajai attīstībai ilgstoši nav izdevies piesaistīt ārpalpojuma sniedzēju – IT uzņēmumu, kā rezultātā Portāls ir tehniski novecojis un rada problēmas ikdienas darba procesos.
Iespējas	Draudi
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Uzlabot izdevējdarbības statistikas datu kvalitāti; ▪ Pilnveidot iekšējās darba plūsmas; ▪ Nodrošināt datu atkārtotu izmantošanu; ▪ Izstrādāt visaptverošus metodiskos materiālus izdevējdarbības statistikas datu veidošanai, tādējādi nodrošinot kvalitatīvu datu veidošanu un to salīdzināmību; ▪ Izdevējdarbības statistikas datu pilnveide iespējama, to īstenojot soli pa solim (atsevišķu izmaiņu īstenošana ir veicama bez papildu finansējuma). 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Nepietiekams finansējums, lai īstenotu nepieciešamās pārmaiņas, galvenokārt attiecībā uz informācijas sistēmu sadarbību; ▪ Izdevējdarbības statistikas pilnveide var nebūt LNB prioritāte; ▪ Kavējoties visaptverošai izdevējdarbības pilnveidei (neatkarīgi no iemesla), vismaz atsevišķos gadījumos autoru izteiktie priekšlikumi varētu kļūt neaktuāli vai realizējami citādāk (piemēram, īstenojot pāreju no ALEPH uz citu bibliotēku informācijas sistēmu).

Priekšlikumi

Darba grupa, izvērtējot esošo situāciju un iespējas, kā bagātināt un sasaistīt Latvijas izdevējdarbības statistikas datu kopu ar datiem no citām LNB datu kopām, ierosina statistikas datus par izdevējdarbību Latvijā veidot šādi:

Attēls Nr. 2. Nepieciešamā Portāla sadarbība ar citām informācijas sistēmām, lai nodrošinātu izdevējdarbības statistikas datu bagātināšanu.

- Portālā turpināt veidot pamatdatus par izdevumu – minimālo bibliogrāfisko ierakstu un izdevējdarbības statistikas datus (tikai tos statistikas datus, kas nav pieejami nevienā citā LNB datubāzē);
- Monogrāfijas tipa izdevumu ierakstos Portālā turpināt norādīt Kopkataloga ieraksta ID;
- Periodiskajiem izdevumiem Portālā veidot 2 līmeņu ierakstus – kopaprakstu, tajā norādot Kopkataloga ID, un gada komplekta ierakstu, tajā norādot NBA02 ID;
- Veikt Portāla sasaisti ar ATS, nodrošinot kontrolētus datus par personām, institūcijām u.c.;
- Balstoties uz Kopkataloga un NBA02 ID, nodrošināt izdevējdarbības statistikas datu kvalitāti, kā arī bagātināšanu, t.sk. ar UDK indeksiem un priekšmetiem. Shēma, kurā attēlota Portāla sadarbība (datu apmaiņa) ar citām informācijas sistēmām, kas nepieciešama, lai īstenotu izdevējdarbības statistikas datu bagātināšanu, skatāma attēlā Nr. 2;
- Izdevējdarbības statistikas datu kopā nodrošināt saites uz autoritatīvajiem datiem un nacionālās bibliogrāfijas ierakstu Kopkatalogā vai – periodikas izdevumu gadījumā – NBA02, sniedzot izdevējdarbības statistikas datu lietotājiem iespēju iegūt papildu informāciju, kas nav ietverta izdevējdarbības statistikas datu aptvērumā;
- Radīt jaunus un mūsdienīgus produktus, kas veicinātu izdevējdarbības statistikas izmantošanu – piemēram, vienotu platformu, kurā, t.sk. interaktīvā veidā,

- atspoguļota nacionālā bibliogrāfija, iekļaujot izdevējdarbības statistikas datus;
- Turpināt izvērtēt iespējas izdevējdarbības statistikas datus papildināt ar datiem, kas pieejami ārpus LNB datubāzēm, piemēram, izdevēju, grāmatu tirgotāju vai to organizāciju datubāzēs u.c.

Nepieciešamie resursi priekšlikumu realizēšanai

Lai īstenotu lielāko daļu darba grupas priekšlikumu, ir nepieciešami apjomīgi finanšu resursi, pilnveidojot Portāla funkcionalitāti, tāpēc darba grupa aicina laikus meklēt iespējas īstenot nepieciešamos uzlabojumus, paredzot finanšu līdzekļus LNB pamatbudžetā un/vai piesaistot projektu finansējumu. Gadījumā, ja finanšu līdzekļi ir nepietiekami, lai īstenotu visas nepieciešamās izmaiņas, tās realizēt pakāpeniski, nosakot prioritātes.

Iespējas nodrošināt izdevējdarbības statistikas datu kvalitāti un bagātināšanu ar datiem no bibliogrāfiskajiem ierakstiem sistēmā ALEPH

Pārskata veidā sniegts ieskats tajā, kādas ziņas no bibliogrāfiskā ieraksta dažādiem laukiem būtu iespējams izmantot statistikas datu bagātināšanai, ņemot vērā arī dažādu informācijas resursu ierakstos iekļautās specifiskās ziņas. Uz izvērtējuma pamata iespējams turpināt darbu pie konkrētā kartējuma izstrādes, ņemot vērā izmantojamo informācijas sistēmu prasības un funkcionālās iespējas.

Viens no virzieniem statistikas datu papildināšanai būtu apsvērt plašāku informācijas izmantošanu no bibliogrāfisko ierakstu kodētajiem laukiem, kā arī laukiem, kurus bibliogrāfiskajā ierakstā iekļauj atbilstoši datu veidošanas standartam Resursu apraksts un piekļuve (RDA).

RDA lauki (lieto kopš 2018. gada)

Satura veids \$336 |a (|b atbilstošs kods)
 Attēls (still image)
 Divdimensiju kustīgs attēls (video, kinofilma, videospēles)
 Kartogrāfisks attēls
 Mutvārdi
 Mūzikas izpildījums
 Notācija (notis)
 Skaņa (dabas skaņas, mākslīgi radīta skaņas)
 Teksts
 Trīsdimensiju formas (priekšmeti)

Vides veids \$337 |a (|b atbilstošs kods)
 Audioiekārta
 Dators
 Tiešuztvere
 Videoiekārta

Nesēja veids \$338 |a (|b atbilstošs kods)
 Sējums
 Audio kompaktdisks
 Audiokasete
 Disks
 Loksne
 Objekts
 Sējums
 Skaņuplate
 Videokasete
 Videodisks

Grāmatas

*Resursu atlase komandrindā bibliotēku informācijas sistēmā ALEPH:
 wfm=bk and wcn=lv not wfa=s not weg=ebook*

Valoda

\$008 pozīcija 35-37

meklēšana komandrindā WLN pēc MARC valodas koda

Tulkojumi

\$904 |e T

meklēšana komandrindā WIU=T

\$041 I# /a kādā valodā tulkots (sagrīt ar \$008 (35-37))

meklēšana komandrindā WVL

/h no kuras valodas tulkots (oriģinālvaloda)

meklēšana komandrindā WOV

/k tulkojuma starpvaloda

Bērnu vecuma grupa, Izglītības līmenis (mērķauditorija)

\$008 Pozīcija 22 (Mērķauditorija)

22 Target audience

- ^ Unknown or not specified
- a Preschool
- b Primary
- c Elementary and junior high
- d Secondary (senior high)
- e Adult
- f Specialized
- g General
- j Juvenile

\$521 1# |a

Šo piezīmi veido bērnu grāmatām; ne tikai daiļliteratūrai, bet arī, piemēram, dažādām hobiju grāmatām (krāsojamās, uzlīmju grāmatas). Neveido mācību literatūrai. Jāsagrīt ar \$008/22.

Vērtību izvēlas no izkrītošā saraksta Ctrl+F8, piem., Pirmskolas vecuma bērniem.

Jaunākā skolas vecuma bērniem.

Vidējā skolas vecuma bērniem.

Satura kodētais apraksts

\$008 Pozīcija 24-27 (Satura kodētais apraksts)

(noskaidrot, kurus kodus bibliogrāfiskajā ierakstā reāli lieto)

24-27 Nature of contents

- ^ No specified nature of contents
- 3 Discographies [OBSOLETE]
- 4 Filmographies [OBSOLETE]
- a Abstracts/summaries
- b Bibliographies
- c Catalogs

- d Dictionaries
- e Encyclopedias
- f Handbooks
- g Legal articles

- h Handbooks [OBSOLETE]

- i Indexes
- j Patent document
- k Discographies
- l Legislation
- m Theses
- n Surveys of literature in a subject area
- o Reviews
- p Programmed texts
- q Filmographies
- r Directories
- s Statistics
- t Technical reports
- v Legal cases and case notes
- w Law reports and digests

- x Technical reports [OBSOLETE]
- y Yearbooks [OBSOLETE]

- z Treaties
- | No attempt to code

\$008 Pozīcija 33 (Literārā forma)

^ Non-fiction [OBSOLETE]

- 0 Not fiction (not further specified)
- 1 Fiction (not further specified)
- c Comic strips
- d Dramas
- e Essays
- f Novels
- h Humor, satires, etc.
- i Letters
- j Short stories
- m Mixed forms
- p Poetry
- s Speeches
- u Unknown
- | No attempt to code

Tematiskais priekšmets \$650 #4 |a

Forma / žanrs \$655 #4 |a

UDK \$080 |a |x

Sērijas

\$904	e S	meklēšana komandrindā	WIU=S
\$490	a	nekontrolēts (atveido tā, kā resursā)	
\$800	a	kontrolēts	Sērijas papildapraksts: Saistītā persona/dzimta
\$810	a	kontrolēts	Sērijas papildapraksts: Saistītā institūcija
\$811	a	kontrolēts	Sērijas papildapraksts: Saistītais notikums
\$830	a	kontrolēts	Sērijas unificētais nosaukums, (A) pamatelements

Tulkotājs, atdzejotājs

\$700	4 trl	(lomas kods tulkotājs personai)
\$710	4 trl	(lomas kods tulkotājs institūcijai)

Ilustrācijas

\$008	pozīcija	18-21
\$300	b	
\$336	a	attēls
	b	sti

Promocijas darbu kopsavilkumi

*Resursu atlase komandrindā bibliotēku informācijas sistēmā ALEPH:
wfm=bk and wcn=lv
Precizē GUI (ar UN) pēc formas/žanra priekšmeta "promocijas darbu kopsavilkumi"*

Satura kodētais apraksts

\$008 Pozīcija 24-27 (Satura kodētais apraksts)

a	Abstracts/summaries	(promocijas darbu kopsavilkumiem)
m	Theses	(promocijas darbiem un kopsavilkumiem)

\$502 Disertācijas piezīme (gan promocijas darbiem, gan kopsavilkumiem)

Aprakstam izmanto strukturētu \$502 pierakstu:

b	piešķirtā zinātniskā grāda	saīsinājums
	(atstarpes starp zinātniskā grāda saīsinājumiem nelieto);	
c	zinātniskā grāda piešķirēj institūcijas	nosaukums
	(neuzrāda pakārtotās vienības (katedras, fakultātes)	nosaukumu.

Piemērs: LNC04-000861984

502 ##	a	Promocijas darbs
	b	Dr.sc.ing.
	c	Latvijas Lauksaimniecības universitāte
	d	2017

\$710 Institūcijas

Promocijas darbiem/kopsavilkumiem norāda zinātniskā grāda piešķirēj institūciju. Papildus veido piekļuves punktu \$710 ar lomas kodu dgg.

Piemērs: LNC04-000861984

710 2#	a	Latvijas Lauksaimniecības universitāte.
	b	Kokapstrādes katedra

Ne vienmēr institūcija, kas resursā ir norādīta virstitulā vai kā izdevējs, automātiski ir zinātniskā grāda piešķirējainstitūcija.

Izraksta \$245 |c:

disertācijas autors
darba zinātniskais vadītājs
zinātniskie konsultanti
recenzenti
zinātniskā grāda piešķirējainstitūcija

Lomu kodi \$100, \$700

dis
ths
sad
opn
dgg

Nošu izdevumi

Resursu atlase komandrindā bibliotēku informācijas sistēmā ALEPH:
wfm=mu and wcn=lv

\$336 |a Notācija
|b ntm

\$008 pozīcija 20 (Mūzikas formāts)

20 Format of music

- a Full score
- b Full score, miniature or study size
- c Accompaniment reduced for keyboard
- d Voice score
- e Condensed score or piano-conductor score
- g Close score
- m Multiple score formats
- n Not applicable
- u Unknown
- z Other
- | No attempt to code

\$008 pozīcija 18-19 (Kompozīcijas formas kods)

18-19 Form of composition

- an Anthems
- bd Ballads
- bg Bluegrass music
- bl Blues
- bt Ballets
- ca Chaconnes
- cb Chants, Other religions
- cc Chant, Christian
- cg Concerti grossi
- ch Chorales
- cl Chorale preludes

cn Canons and rounds
co Concertos
cp Chansons, polyphonic
cr Carols
cs Chance compositions
ct Cantatas
cy Country music
cz Canzonas
df Dance forms
dv Divertimentos, serenades, cassations, divertissements, nocturni
fg Fugues
fm Folk music
ft Fantasias
gm Gospel music
hy Hymns
jz Jazz
mc Musical revues and comedies
md Madrigals
mi Minuets
mo Motets
mp Motion picture music
mr Marches
ms Masses
mu Multiple forms
mz Mazurkas
nc Nocturnes
nn Not applicable
op Operas
or Oratorios
ov Overtures
pg Program music
pm Passion music
po Polonaises
pp Popular music
pr Preludes
ps Passacaglias
pt Part-songs
pv Pavans
rc Rock music
rd Rondos
rg Ragtime music
ri Ricercars
rp Rhapsodies
rq Requiems
sd Square dance music
sg Songs
sn Sonatas
sp Symphonic poems
st Studies and exercises
su Suites
sy Symphonies
tc Toccatas

ts Trio-sonatas
uu Unknown
vr Variations
wz Waltzes
zz Other
|| No attempt to code

Digitālie nošu izdevumi

006 pozīcija 00 (materiāla veids) **m**

00 Type of 006 code

m Computer file

\$007 pozīcija 00 (Materiāla veids) **c**

00 Category of material **c** Computer file

\$008 pozīcija 23 (fiziskā formā) **s**

23 Form of item

^ None of the following
a Microfilm
b Microfiche
c Microopaque
d Large print
f Braille
g Punched paper tape [OBSOLETE]
h Magnetic tape [OBSOLETE]
i Multimedia [OBSOLETE]
r Regular print reproduction
s Electronic
x Other form of reproduction [OBSOLETE]
z Other form of reproduction [OBSOLETE]
| No attempt to code

Forma / žanrs \$655 #4 |a Elektroniskie nošizdevumi.

\$337 |a dators
|b c

\$338 |a tiešsaistes resurss
|b cr

Drukātie nošu izdevumi

LDR Ieraksta veids (pozīcija 06) **c**

06 Type of record c Printed music

\$337 |a tiešuztvere
|b n

\$338 |a sējums
|b nc

Kartes

*Resursu atlase komandrindā bibliotēku informācijas sistēmā ALEPH:
wfm=mp and wcn=lv*

\$336 |a kartogrāfisks attēls
|b cri

\$008 pozīcija 25 (Kartogrāfiskā materiāla veids)

25 Type of cartographic material

- a Single map
- b Map series
- c Map serial
- d Globe
- e Atlas
- f Separate map supplement to another work
- g Map bound as part of another work
- u Unknown
- z Other
- | No attempt to code

Digitālās kartes

LDR pozīcija 06 (Ieraksta veids) **m**

06 Type of record m Computer file

\$007 pozīcija 00 (Materiāla veids) **c**

00 Category of material c Computer file

Forma / žanrs \$655 #4 |a Digitālās kartes.

\$337 |a dators
|b c

\$338 |a tiešsaistes resurss
|b cr

Drukātās kartes

LDR pozīcija 06 (Ieraksta veids) **e**

06 Type of record **e** Printed cartographic material

\$337 |a tiešuztvere
|b n

\$338 |a loksne
|b nb

Kartogrāfiskie dati \$255 |a mērogs
|b koordinātas

Ģeogrāfiskais nosaukums \$651 #4 |a
(vienā ierakstā var būt vairāki lauki)

Ģeogrāfiskais kods \$043 |a

Forma / žanrs \$655 #4 |a (vienā ierakstā var būt vairāki lauki, piemēram, Digitālās kartes ;
Tūrisma kartes)

\$655 ir kontrolēts un daļēji pārklājas ar nekontrolētajām ziņām \$ 245 |b, piemēram, tourist
map.

Laikraksti un žurnāli

*Resursu atlase komandrindā bibliotēku informācijas sistēmā ALEPH, datubāzē NBA02:
wfm=se (visi seriālizdevumu ieraksti)*

Valoda:

\$008 pozīcija 35-37

Periodiskums:

\$310 |a

\$008 pozīcija 18 (Biežums)

18 Frequency

- ^ No determinable frequency
- a Annual
- b Bimonthly
- c Semiweekly
- d Daily
- e Biweekly
- f Semiannual
- g Biennial
- h Triennial
- i Three times a week
- j Three times a month
- m Monthly

- q Quarterly
- s Semimonthly
- t Three times a year
- u Unknown
- w Weekly
- z Other
- | No attempt to code

Regularitāte \$008 pozīcija 19

19 Regularity

- n Normalized irregular
- r Regular
- u Unknown
- x Completely irregular
- | No attempt to code

Sērijizdevuma veids \$008 pozīcija 21

21 Type of serial

- ^ None of the following
- m Monographic series
- n Newspaper
- p Periodical
- t Directory
- | No attempt to code

Fiziskā forma \$008 pozīcija 23

23 Form of item

- ^ None of the following
- a Microfilm
- b Microfiche
- c Microopaque
- d Large print
- f Braille

- g Punched paper tape [OBSOLETE]
- h Magnetic tape [OBSOLETE]
- i Multimedia [OBSOLETE]

- r Regular print reproduction
- s Electronic

- z Other form of reproduction [OBSOLETE]

| No attempt to code

Digitālie laikraksti un žurnāli

\$007 pozīcija 00 (materiāla veids) **c**

00 Category of material

c Computer file

\$008 pozīcija 23 (Fiziskā forma) **s** (s **Electronic**)

Forma / žanrs	\$655	a Elektroniskie žurnāli.
	\$655	a Elektroniskie jaunumu biļeteni
	\$655	a Elektroniskie laikraksti
	\$655	a Elektroniskie turpinājumi
Datnes raksturojums	\$347	a teksta datne (piemērs)
		b pdf (piemērs)
Medija veids	\$337	a dators
		b c
Nesēja veids	\$338	a tiešsaistes resurss
		b cr

Semināra grāmatu izdevējiem “Meli, lieli meli un statistika: sadarbība drošīcāmā un funkcionālai izdevējdarbības statistikai” kopsavilkums

2022. gada 15. novembrī Latvijas Nacionālajā bibliotēkā (LNB) attālināti, izmantojot platformu Microsoft Teams, notika seminārs grāmatu izdevējiem “Meli, lieli meli un statistika: sadarbība drošīcāmā un funkcionālai izdevējdarbības statistikai”, kurā piedalīties bija aicināti Latvijas Grāmatizdevēju asociācijas (LGA) biedri, citi Latvijas lielākie grāmatu izdevēji pēc vidējā gadā izdoto grāmatu skaita un tirāžas, kā arī izdevējdarbības pētnieki no LNB.

Seminārā izdevējiem tika lūgts iesaistīties diskusijā par iespējām saskaņā ar ISO 9707 vadlīnijām paplašināt statistikas datu aptvērumu ar datiem, kuri līdz šim nav apkopoti un šobrīd LNB nav pieejami, lūdzot komentēt gan to, vai viņiem kā datu lietotājiem tie ir nepieciešami, gan to, kādu papildu slogu radītu šo datu sniegšana, gan arī to, vai ir kādi objektīvi iemesli, kuru dēļ konkrēto datu sniegšana nav iespējama.

Diskusija tika organizēta trīs blokos, apspriežot (1) datus par grāmatām, (2) datus par e-grāmatām un audiogrāmatām, kas nav fiziskā datu nesējā, un (3) datus par izdevējiem/izdevniecībām.

Pirmajā diskusijas blokā izdevējiem tika lūgts komentēt iespējas paplašināt statistikas aptvērumu ar datiem par:

1. Komerciāli vai bez maksas izplatīto grāmatu kopiju skaitu, izšķirot mazumtirdzniecībā pārdoto importēto izdevumu kopijas un ārvalstīs pārdotās vietējā izdevuma izdevumu kopijas;
2. Kopējo apgrozījumu no mazumtirdzniecībā pārdotajām grāmatām, izšķirot apgrozījumu no importēto izdevumu pārdošanas un apgrozījumu no ārvalstīs pārdotajiem vietējā izdevuma izdevumiem;
3. Grāmatu pārdošanas vietām (grāmatnīcām; universālveikaliem/lielveikaliem; kioskiem/grāmatu kioskiem/kancelejas un biroja preču tirdzniecības vietām; grāmatu klubiem/pasūtījumiem pa pastu; tiešsaistes grāmatnīcām; izdevējiem (tiešā pārdošana); citiem), procentuāli norādot pārdotā kopiju apjoma sadalījumu.

LGA pārstāvji seminārā norādīja, ka šos datus arī viņiem lūdz sniegt Eiropas Grāmatizdevēju federācija un arī viņiem kā nozares organizācijai būtu interese paraudzīties uz nozares stāvokli pēc šiem parametriem, taču LGA biedri šīs ziņas sniedz pēc brīvprātības principa (viens no semināra dalībniekiem komentē, ka neizprot, kādēļ dati par pārdošanas vietām un apgrozījumu vispār publiski būtu nepieciešami, kāds nozarei no tā būtu ieguvums). Turklāt dati par realizāciju mazumtirdzniecībā ir pieejami tikai pašiem mazumtirdzniecības uzņēmumiem un arī izdevējiem to nav. Arī Latvijas Grāmattirgotāju asociācija nevarētu sniegt pilnīgus datus, jo, lai gan tā šādus datus apkopo un sniedz Eiropas Grāmattirgotāju federācijai, ne visi grāmatu mazumtirgotāji ir tās biedri, kas nozīmē, ka Grāmattirgotāju asociācijas rīcībā esošie dati nav vispārēja apsekojuma dati, bet izlases dati, kas neatbilst LNB kā statistikas iestādes statistikas veidošanas metodoloģijai, kā arī nenodrošina datu starptautisku salīdzināmību.

Turklāt, norāda LGA, tā kā šie dati ir komercinformācija, daļa izdevēju bažijas par to, vai, to uzticot LGA vai LNB, kuru pārstāvji paši nodarbojas ar izdevējdarbību, tā netiks izmantota negodprātīgas konkurences mērķiem. No mazumtirdzniecības pārstāvjiem

tehniski varētu būt iespējams iegūt datus par Latvijā pārdotajām importētajām grāmatām, taču par ārzemēs pārdotajām vietējā ražojuma grāmatām tas šobrīd nav iespējams, jo, piemēram, Amazon šādus datus atsakās sniegt, proti – šis ir neatrisināts jautājums pat Eiropas Savienības ietvaros, nerunājot par valstīm ārpus Eiropas Savienības un Eiropas Ekonomiskās zonas. LGA ieskatā, šo jautājumu būtu nepieciešams risināt Centrālajai statistikas pārvaldei (CSP) vai citai neitrālai iestādei/organizācijai. Tiesa, LGA norāda, ka ar šiem jautājumiem jau ir vērsusies pie CSP, taču komunikācija nav rezultējusies darbībā. Viens no semināra dalībniekiem norāda, ka datus par apgrozījumu varētu izgūt no izdevēju un tirgotāju gada pārskatiem, bilancēm, lai gan šādā gadījumā nebūtu iespējams atšifrēt, cik lielu daļu apgrozījuma sastāda tieši grāmatu tirdzniecība.

Daļa semināra dalībnieku – LGA pārstāvji un biedri – pauž neizpratni par to, kādēļ, ja dati tiek vākti, tiem būtu jābūt pieejamiem tikai apkopotā veidā, kā tas šobrīd ir datu par izdevumu tirāžu un papildtirāžu gadījumā. Tas, ka šādi dati nav pieejami un ka daļa izdevēju, iespējams, nevēlas, lai tie būtu pieejami, var liecināt par autortiesību apdraudējumu, kā arī ir pretrunā ar Vispārējā digitālā vienotā tirgus Direktīvu (ES) 2019/790. LGA norāda, ka šo datu publiska neesamība viņu darbībā ir radījusi pārrāvumu nozares analīzē, situācijas nozarē izvērtēšanas, kā arī nozares interešu pārstāvniecības spējā. Tiesa, tajā pašā laikā LNB rīcībā šobrīd nav instrumentu, kas garantētu iegūtās komercinformācijas patiesumu, jo dati, kas nav pieejami grāmatā vai jebkurā citā izdevumā, tiek iegūti, pašiem izdevējiem šos rādītājus ziņojot LNB, kas nozīmē, ka, piemēram, dati par tirāžas apjomu var būt norādīti neprecīzi un datus par papildtirāžu apjomu, iespējams, LNB nesaņem vispār. Semināra apmeklētāji norāda, ka tādēļ dati par tirāžu un papildtirāžu būtu precīzāki un reprezentatīvāki, ja tos vāktu tipogrāfijas. Semināra dalībnieks no poligrāfijas nozares komentē, ka tipogrāfijām šādi dati ir pieejami, taču, tā kā tā ir komercinformācija, šobrīd viņiem nav tiesību tos izpaust citiem. Lai tas būtu iespējams, šo jautājumu būtu jārisina ar tiesiskā regulējuma palīdzību. Poligrāfijas nozares pārstāvis piebilst, ka līdzīga situācija ir arī jautājumā par obligāto eksemplāru piegādi LNB, ko līdz 1997. gadam nodrošināja tipogrāfijas, pēc būtības rīkojoties ar sev nepiederošu mantu.

Seminārā tiek lemts, ka LNB nepieciešams konsultēties ar CSP par to, kādus datus nav pieļaujams publicēt neapkopotā veidā, jo, lai gan vēsturiski CSP rekomendēja datus par tirāžu publicēt tikai apkopotā veidā, lai veicinātu patiesāku ziņu sniegšanu, padarot neapkopotus datus par tirāžu publiski nepieejamus, nav novērotas būtiskas atšķirības ziņotajos rādījumos. LNB arī atgādina semināra apmeklētājiem, ka, ja dati, ko vācam, bet kas nav publicēti, ir nepieciešami pētniecībai, nozares analīzei u.tml., tos no LNB iespējams saņemt pēc pieprasījuma, ar nosacījumu, ka tie tiks publiskoti tikai apkopotā veidā.

LGA pārstāvji arī komentē, ka, tā kā sniedzam datus arī Pasaules Intelektuālā īpašuma organizācijai (WIPO), jāņem vērā, ka Eiropas Grāmatizdevēju federācija, kas apvieno lielāko komercizdevēju apvienības nacionālā līmenī, vēlas rosināt, lai tā kā profesionālā organizācija kļūtu par datu par apgrozījumu u.c. komercinformāciju vācēju un apkopotāju, skaidrojot, ka WIPO no dažādām institūcijām iegūtie dati nav apkopoti pēc vienotas metodoloģijas un dažkārt ir nepilnīgi, tādēļ nav uzskatāmi par salīdzināmiem un reprezentatīviem. Līdz ar to kopumā ne tikai Latvijas, bet arī Eiropas līmenī nepieciešams vienoties par risinājumiem, kas nodrošinātu gan to, ka dati ir drošicami, gan to, ka to sniedzēji būtu pārliecināti par to, ka sniegtie dati ir drošībā.

Otrajā diskusijas blokā izdevējiem tika skaidrots, ka šobrīd būtisks trūkums nacionālajā izdevējdarbības statistikā ir datu par e-grāmatām un audiogrāmatām neesamība, jo šie rādītāji starptautiskā mērogā ir viens no nacionālo grāmatniecības nozaru raksturlielumiem, ko izvērtē gan izdevēji, gan grāmatu tirgotāji, apsverot ieiešanu konkrētā tirgū, gan politikas

veidotāji, grantu programmas u.tml. ISO 9707 vadlīnijas rekomendē apkopot datus par e-grāmatu skaitu, neraugoties uz to, vai e-grāmatas ir brīvpieejas vai ierobežotas piekļuves, izšķirot, cik no tām lietots ISBN. Lai gan ISO 9707 šobrīd nav iekļautas vadlīnijas par datu apkopošanu par audiogrāmatām, kas nav izdotas fiziskā nesējā, zinām, ka ISO/TC 46/SC 8 tehniskā komiteja diskutē par šī grāmatu veida iekļaušanu standarta aptvērumā, tādēļ arī šī tēma seminārā tika aktualizēta. Šobrīd galvenais iemesls, kas LNB liedz iespēju statistikā iekļaut šos datus, ir pārāk brīvas Obligāto eksemplāru likuma satura interpretācijas iespējas, kā dēļ daļa izdevēju neuzskata par pienākumu iesniegt LNB e-grāmatu kopijas kā obligātos eksemplārus. Savukārt, tā kā izdevējdarbības statistika Latvijā tiek veidota, balstoties uz LNB krājumā saņemtajiem obligātajiem eksemplāriem, statistika, ko par e-grāmatām LNB šobrīd varētu veidot, nebūtu uzskatāma par reprezentatīvu un patieso situāciju atspoguļojošu.

LGA komentē, ka viņu ieskatā e-grāmatu un citu digitālo kultūras produktu tirgu un izdevēju attieksmi pret jautājumiem, kas skar šos produktus, lielā mērā ietekmē neatrisinātā kultūras produktu pirātisma problēma, kas liek izdevējiem būt īpaši piesardzīgiem, sniedzot piekļuvi šai produkcijas daļai. Tāpat LGA norāda, ka daļā Eiropas valstu statistikas iestādes ziņas par e-grāmatu izdošanu saņem no izdevējiem, nebalstoties uz obligātajiem eksemplāriem. LNB komentē, ka Latvijā šādu pieeju būtu sarežģīti pārņemt, jo ISBN lietojums valstī nav obligāts, līdz ar to būtu grūtības garantēt datu kvalitāti, pārbaudīt sniegto ziņu precizitāti, jo trūktu mehānismu, kas ļautu e-grāmatas identificēt, lai noteiktu, piemēram, kurā gadā tās izdotas, vai tās ir pirmizdevums vai atkārtots izdevums u.tml. parametrus, kas ļautu nodrošināt lielāku statistikas detalizāciju.

Trešajā diskusijas blokā izdevējiem tika vaicāts par gatavību un iespējām sniegt datus par viņiem pašiem:

1. Par izdevniecību darbinieku skaitu;
2. Apgrozījumu no pārdošanas un reklāmas;
3. Par to, vai izdevējdarbība ir viņu pamatnodarbošanās.

Seminārā tiek secināts, ka ziņas par darbinieku skaitu būtu sarežģīti sniegt tiem izdevējiem, kuriem izdevējdarbība nav pamatnodarbošanās/vienīgā pamatnodarbošanās (kas ir lielākā daļa izdevēju, kuri ik gadu tiek uzskaitīti nacionālajā izdevējdarbības statistikā). Līdz ar to nepieciešams apsvērt, varbūt šādas ziņas LNB varētu iegūt tikai no izdevējiem, kuru pamatnodarbošanās/viens no pamatdarbības veidiem ir izdevējdarbība. Tomēr teorētiski ziņas par darbinieku skaitu būtu iespējams izgūt no Lursoft datubāzes, paredzot LNB vai citai statistikas iestādei šādu pilnvarojumu. Vienlaikus gan jāņem vērā, ka daļa izdevējdarbībā iesaistīto izdevniecībās ir ārštata pakalpojumu sniedzēji, par kuriem dati nebūtu pieejami Lursoft un – komentē LGA – viņu pieredzē šādu ziņu sniegšana izdevējiem rada nesamērīgu slogu, tādēļ neatbilstu Eiropas Statistikas kodeksa vadlīnijām par statistikas veidošanas labo praksi.

Diskusijā par datu apkopošanu par to, cik LNB reģistrētajiem izdevējiem izdevējdarbība ir pamatnodarbošanās, izskan versija, ka datus par LNB reģistrēto izdevēju pamatdarbības veidu varētu izgūt, balstoties uz NACE klasifikāciju, taču semināra dalībnieki vienojas, ka tādējādi netiktu izgūti precīzi dati, jo NACE 58.1 kods apzīmē ne vien grāmatu un periodisko izdevumu izdevējus, bet arī citus izdevējdarbības pakalpojumu sniedzējus. Tādēļ jānoskaidro, vai Lursoft pieejamie dati par uzņēmumu un iestāžu pamatdarbības veidu būtu izmantojami statistikas veidošanas nolūkos, vienlaikus paredzot LNB vai citai statistikas iestādei arī šādu pilnvarojumu.